

**ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ» В ЧАСТИНІ ЗАСТОСУВАННЯ
ПРЕВЕНТИВНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ**

Олена Юріївна САЛМАНОВА,

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного
права та процесу факультету №1
Харківського національного
університету внутрішніх справ
<http://orcid.org/0000-0002-6376-1160>*

Онисія Андріївна ТАТАРЕНКОВА,

*курсант групи Ф1-19-206
факультету №1
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Перехід до «сервісної» концепції побудови і функціонування Національної поліції на перший план висунули проблеми забезпечення належного стану публічної безпеки і порядку в сучасному суспільстві, забезпечення законності поліцейської діяльності. У визначенні правового статусу поліції слід звернути увагу на специфіку застосування поліцейських заходів превентивного та примусового характеру. Закон України «Про Національну поліцію» спричинив у суспільстві не мало дискусій, які не обмежувалися межами нашої країни. Найбільшу зацікавленість привертає до себе частина положень, що стосується захисту прав людини під час застосування до неї превентивних поліцейських заходів. На думку вітчизняних правників та європейської спільноти є необхідність в удосконаленні положень вказаного закону у цьому аспекті.

Варто звернути увагу на той факт, що термін «превентивні заходи» за своїм змістом носить попереджувальний (запобіжний) характер. До речі, термін «превентивний захід» застосовують у різних сферах суспільного життя. Так, щодо господарської діяльності превентивними називають заходи, спрямовані на зниження ризику, вплив на результат. У військовому праві превентивні заходи – це спільні дії співтовариства держав, спрямовані на запобігання загроз зовні, порушення порядку або проявів агресії, розрахунку (прогнозу) ймовірності настання небезпеки за певний інтервал часу. Найбільш часто превентивні заходи використовуються в страхуванні, їх вживають заздалегідь за встановленим прогнозом (розраховується ймовірність настання за певний інтервал часу). Існує навіть класифікація превентивних заходів за факторами ризику, по цілі та іншими критеріями [1, с. 82-83]. Усередині кожного виду також йде поділ на групи. Так, за метою виділяють захисні заходи, спрямовані на профілактику події і на пом'якшення наслідків, якщо подія все-таки сталося. За рівнем прийняття

рішення вони бувають державні (нормативно-правове регулювання, механізм держбезпеки, формування матеріально-технічного резерву і пр.); регіональні (нормативно-правове регулювання і фінансовий резерв у регіоні, навчання людей, захисні споруди, рятувальні групи, моніторинг небезпек тощо).

В статті 31 закону України «Про Національну поліцію» говориться про види превентивних поліцейських заходів [2]: 1) перевірка документів особи; 2) опитування особи; 3) поверхнева перевірка і огляд; 4) зупинення транспортного засобу; 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи; 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, і інших категорій осіб; 11) поліцейське піклування.

Під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи. На практиці частіше за все проблеми виникають із законністю застосування такого превентивного заходу, як перевірка документів патрульними поліцейськими. Насамперед, мова йде про процедуру перевірки документів у осіб [3]. Не зважаючи на те, що в Законі перераховані підстави (випадки) здійснення такої перевірки, зміст їх вимагає певних уточнень. Так, Закон вказує, що поліцейський має право зупинити громадянина на вулиці з метою показати документи, проведення поверхневого обшуку чи будь-якої іншої дії лише в тому випадку, якщо поліцейський має відповідні підстави. До них належать: особа візуально схожа на людину, що перебуває в розшуку, людина знаходиться на місці вчинення якогось правопорушення, або перебуває в зоні обмеженого доступу, зовнішні ознаки особи вказують, що вона вчинила злочин.

Головне, на що слід звернути увагу: якщо вказаних законних підстав немає, то поліцейський не має права зупиняти особу і вимагати у неї показати будь-які документи. Із іншого боку поліцейський має поводитися ввічливо, має представитися, і просто так вимагати у людини документи не повинен. Загалом, більшість правозахисників вважають, що при перевірці документів особа повинна просто усвідомлювати: без причин, без підстав поліцейський не має право вимагати чогось. Оце внутрішнє усвідомлення є наріжним камінням: якщо громадянин усвідомлює, що, якщо він веде себе адекватно і позитивно, то у поліцейського не буде вимог безпідставно вимагати у нього документи.

Велику увагу міжнародні експерти акцентують на застосуванні спеціальних засобів, а саме – водометів. В статті 45 Закону «Про Національну поліцію» забороняється використання водометів при температурі повітря нижче +10 градусів за Цельсієм. Але водночас відсутнє зазначення максимально можливого тиску вивільнення води, що є недоліком. Адже від того,

якою буде сила струменя води, залежить рівень ушкоджень людей, які потраплять під нього [2].

Кількість зауважень та пропозицій з боку науковців і правозахисників зроблено і до процедури вилучення майна, обмеження пересування особи та проникнення до приватного володіння. Зазначимо, що формування поліцією баз даних і зберігання в них інформації не обмежене жодними строками, хоча їх слід визначити. А таких баз даних на підставі статті 26 Закону «Про Національну поліцію» ведеться [4, с. 120]. Наприклад, інформація з бази даних виявлених адміністративних правопорушень та осіб, які вчинили ці порушення, повинна зберігатися протягом року, а після цього безумовно знищуватися. Це унеможливить використання зазначених відомостей в незаконних цілях. У цьому напрямку Європейський суд з прав людини дійшов висновку, що єдине загальне правило щодо необмеженого зберігання різних категорій персональної інформації суперечить статті 8 Європейської конвенції.

Таким чином, зробимо основний висновок: вимогою часу є необхідність внесення змін та уточнень до закону України «Про Національну поліцію» в частині порядку та меж застосування превентивних поліцейських заходів, приведення його положень у відповідність до європейських норм і стандартів. Адже застосовуючи превентивні заходи поліцейські створюють тим самим необхідні умови для неухильного додержання норм законів, виявлення і припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, попереджують можливі посягання на суспільні відносини, які охороняються правом і державою.

Список використаних джерел:

1. Погребиська А. О. Проблемні питання щодо застосування превентивних поліцейських заходів. *Митна справа*. № 5 (101), 2015. Частина 2. С. 82-86.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 №580-VIII. / *Законодавство України. Веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
3. Ти і поліція: перевірка документів. *Офіційний Веб-сайт Асоціації українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів.* URL: <http://umdpl.info/news/ty-i-politsiya-perevirka-dokumentiv-video/> (дата звернення: 02.11.2020).
4. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка]. – Харків, 2016. – 408 с.